

Covid-19: zdravotní krize, hospodářská krize, politická krize – jak bude vypadat doba postkoronavirová?

Autor: Alain de Benoist

Jak všichni vědí, dějiny jsou vždy otevřené, a to je dělá nepředvídatelnými. Avšak za jistých okolností je snazší vidět střednědobý a dlouhodobý vývoj spíš než ten krátkodobý, jak tomu je i u pandemie **koronaviru**. Z krátkodobého hlediska si mnozí představujeme to nejhorší: přetížené zdravotní systémy, statisíce, snad i miliony mrtvých, přerušení dodavatelských řetězců, nepokoje, chaos a další věci, které mohou být důsledky jmenovaného. Ve skutečnosti nás unáší vlna a nikdo neví, kam nás zanechá, nebo kdy jí dojde síla. Podíváme-li se však dále do budoucnosti, jisté věci se stanou zřetelnějšími.

Už to bylo řečeno, ale je nutné to zopakovat: zdravotní krize odzvonila (prozatímně?) globalizaci a hegemonii ideologie pokroku. Je nepochybné, že velké epidemie starověku a středověku nepotřebovaly globalizaci k tomu, aby vyprodukovaly miliony mrtvých, a ve stejné míře je jasné, že zevšeobecnění volného pohybu, výměny a komunikace v současném světě může zkázonosnost celé věci pouze znásobit. V „otevřené společnosti“ je virus velice konformistický: chová se stejně jako všichni ostatní, *cirkuluje* – a my kvůli němu už necirkulujeme. Jinými slovy, vzdáváme se principu volného pohybu lidí, zboží a kapitálu, jenž byl sumarizován sloganem *laissez faire*, tj. nechte to jít, nechte to projít. Není to úplný konec světa, ale je to konec jednoho světa.

Nezapomínejme, že každý velkopodnikatel na této planetě po implozi sovětského systému ohlašoval příchod „úžasné globalizace“. Francis Fukuyama dokonce prorokoval konec dějin,

přesvědčen o tom, že liberální demokracie a tržní systém definitivně zvítězily. Svět se měl změnit v obrovské nákupní středisko: měly se odstranit všechny překážky obchodu, rozložit hranice, země se měly vyměnit za „teritoria“ a nakonec měl být ustanoven „univerzální mír“ předpovězený Kantem. „Archaické“ kolektivní identity se postupně měly rozplynout a princip svrchovanosti se měl stát přežitkem.

Globalizace spočívala na imperativu vyrábět, prodávat a nakupovat, pohybovat se, obíhat, kráčet kupředu, „inkluzivně“ se míchat. Závisela na ideologii pokroku a ideji, že ekonomika definitivně nahradí politiku. Podstatou systému bylo skoncování s hranicemi: pořád více výměn, pořád více zboží, pořád více zisku umožňujícího penězům požírat sebe samé a transformovat kapitál.

Po předešlém průmyslovém kapitalismu, jenž pořád měl jisté národní ukotvení, přišel nový kapitalismus, neustále víc a víc odpojený od skutečné ekonomiky, úplně deteritorializovaný a fungující bez přestávky. Tento bezhraničný kapitalismus se utrhl z řetězu a požadoval, aby se národní státy, nyní coby vězni finančních trhů, staly „dobrymi vazaly“ a sloužily jeho zájmům. Rozšířila se privatizace, delokalizace a mezinárodní kontrakty, což vedlo k odprůměrnění, klesajícím příjmům a stoupající nezaměstnanosti. Starý ricardský (Benoist zde odkazuje na britského politického ekonoma **Davida Ricarda** – pozn. překl.) princip mezinárodní dělby práce byl využíván a zneužíván, což vedlo k vyostření soutěže – za zhoršujících se podmínek – mezi dělníky v západních zemích a těmi v zbytku světa. Západní střední třída začala upadat, zatímco nižší třídy se rozšiřovaly, stávající se stále zranitelnějšími a nejistějšími. Veřejné služby byly obětovány na oltáři velkých principů liberální rozpočtové ortodoxie. Volná směna se stala větším dogmatem než kdykoli předtím a protekcionismus byl její brzdou. Když to nefungovalo, nešlapalo se na brzdu, nýbrž na plný plyn.

Avšak teď přišel kolaps! Kde nedávno pulzoval pohyb, tam všechno stojí. Kde všichni očekávali vymizení hranic, tam vidíme pravý opak: Evropská unie zavírá své hranice (**což - světe, div se! - se ukazuje jako proveditelné**) – hranice vznikají mezi městy a regiony, mezi budovami a jednotlivci. Všechny země, jedna po druhé, opět přebírají zodpovědnost za své hranice – a všichni jim za to aplaudují.

Příkaz včerejška zněl žít pohromadě ve společnosti bez hranic; dnes zní „zůstaň doma a nemíchej se s ostatními!“. Měšťáci se rozprchli z metropolí jako krysy hledající úkryt na periferii Francie, kterou donedávna opovrhovali. Zdá se to být dávno, co se pouze mluvilo o ustanovení teritoriálního *cordon sanitaire* za účelem udržení si odstupu od nekonformního myšlení! V „thalassokratickém“ světě fluktuací jsme najednou svědky návratu telurického – *návratu pout*.

Evropská komise je na hlavu poražena a vypadá jak vylekaný králík: zmatený, omráčený, bezvládný. Neschopná pochopit výjimečný stav, trapně odvolává to, co jí donedávna bylo nejdražší: **maastrichtské principy** a **Pakt stability a růstu**, podle kterého schodek veřejných financí nesmí překročit 3 % HDP a veřejný dluh musí být menší než 60 % HDP. Evropská centrální banka následně uvolnila 750 miliard eur, údajně aby přiměřeně odpověděla na situaci, ovšem ve skutečnosti aby zachránila euro. Pravdou však je, v případě výjimečného

stavu každá země rozhoduje a koná sama za sebe.

V globalizovaném světě jsou normy navrženy tak, aby obsáhly všechny eventuality. Zapomíná se však na to, že ve výjimečném stavu, jak **Carl Schmitt** již ukázal, normy již nemohou být dále aplikovány. Když nasloucháme altruistům a filantropům, slyšíme, že stát byl problém, ale teď se z něho stalo řešení, právě jako v roce 2008, kdy banky a penzijní fondy žádaly veřejnou moc, kterou předtím zavrhlly, aby je zachránila před pádem. Sám Macron v minulosti řekl, že sociální programy stojí šílené sumy, nyní však prohlašuje, že je připraven zaplatit cokoli, jen aby překonal zdravotní krizi. Čím více se pandemie rozšiřuje, tím větší budou veřejné výdaje. Aby státy pokryly nezaměstnanost a zacelily díry v komerčních společnostech, budou muset investovat stovky miliard eur, a to i v případě, že jsou již po krk v dlužích.

Pracovní právo se teď zjemňuje ve prospěch zaměstnanců, reformy důchodových systémů se odkládají, stejně jako nové plány na dávky v nezaměstnanosti. Dokonce ani téma **znárodnění** už není tabu. **Zdá se, že nacházíme peníze tam, kde se donedávna za žádných okolností nedaly sehnat.** Náhle všechno, co bylo nemožné, se stává možným.

Elity se rovněž tváří, že zjišťují, že Čína, která se stala továrnou světa (Čína v roce 2018 vytvářela 28 % světové průmyslové produkce), vytváří kdejaké věci, které jsme se rozhodli sami nevyrábět, počínajíc našimi léky, čímž se stáváme dějinnými objekty v rukou jiných. Hlava státu – **to je ale překvapení!** – vyhlásila, že „bylo bláhové přenést zodpovědnost za dodávky našeho jídla, naši ochranu, schopnost postarat se o sebe, náš způsob života na jiné“. „Následující týdny a měsíce si vyžádají rozhodnutí s tímto vším skoncovat,“ zněl dovětek. Bude však možné relokalizovat aspekty naší ekonomiky a diverzifikovat naše **dodavatelské řetězce**?

Neměli bychom ignorovat ani antropologický šok. Chápání člověka prosazované dominantním paradigmatem ho vidí jako jednotlivce odřezaného od svých druhů, jako veskrze vlastního sebe sama („mé tělo patří mně!“), přispívajícího k všeobecné rovnováze tím, že věčně sleduje své zájmy uprostřed společnosti vybudované výhradně na právních a komerčních vztazích. Je to tato vize *homo economicus*, člověka ekonomického, jež se hrouť. Macron apeluje na zodpovědnost každého z nás, solidaritu blízkosti, či dokonce i „přirozenou spjatost“: vidíme, že zdravotní krize opětovně vytvořila sentiment, touhu někam patřit. Náš vztah k času a prostoru se změnil: náš vztah k našemu způsobu života, k důvodu naší existence a k hodnotám, jež nekončí u „věrnosti k Republice“. Lidé místo svých obvyklých stížností obdivují hrdinství zdravotních pracovníků. Objevujeme důležitost v tom, co máme společného: **v tragédii, válce a smrti – zkrátka ve všem, na co bychom chtěli zapomenout. A v tom tkví fundamentální převrácení naší dnešní reality.**

Co na nás teď čeká? Zprvė to jistě bude ekonomická krize s těmi nejhoršími společenskými důsledky. Všichni očekávají velice silnou recesi, jež zasáhne Evropu i Spojené státy. Tisíce podniků padnou, miliony míst budou ohroženy, očekává se pád HDP o 20 %. Státy se opět budou muset zadlužovat, což učiní jejich společenské tkanivo velice křehkým.

Tato ekonomická a společenská krize může snadno vést k nové finanční krizi ještě větších rozměrů, než měla ta z roku 2008. Koronavirus nebude klíčovým činitelem, protože krizi jsme očekávali již celá léta, ale nepochybně bude katalyzátorem. Akciové trhy již začaly kolabovat a **cena ropy** se propadla. Krach na burze cenných papírů nezasáhne pouze akcionáře, ale i banky, jejichž hodnota závisí na jejich aktivech: hypertrofický růst finančních aktiv byl důsledkem tržních spekulací vykonávaných k újmě tradičního bankovního úspor a půjček. Bude-li krach na burze cenných papírů provázen krizí dluhových trhů, jak tomu bylo v případě hypoteční krize, bude to znamenat, že rozšířenost platební neschopnosti v srdci bankovního systému se stane předehtou k všeobecnému kolapsu.

Hrozba spočívá v nutnosti simultánní reakce na zdravotní krizi, ekonomickou krizi, společenskou krizi, finanční krizi a – nezapomínejme na ni – migrační krizi. Vypadá to jako recept na dokonalou bouři: je to obraz zvedající se tsunami.

Budou i politické následky, a to ve všech zemích. Jaká bude budoucnost čínského prezidenta poté, co se „Drak“ zhroutí? Co se stane s arabskými zeměmi? Jaký bude dopad na americké prezidentské volby, tj. na volby v zemi, kde desítky milionů lidí nejsou zdravotně pojištěny?

Co se týče Francie, lidé se semkli, nejsou však slepí. Vidí, že epidemie se zpočátku setkávala se skepticismem, či dokonce i lhostejností ze strany vlády, která dlouho váhala s přijetím jednoznačné strategie: systematické testování, skupinová imunita, nebo uzavření země. Otálení a protichůdná prohlášení trvala dva měsíce: „tato nemoc není vážná, ale způsobí mnoho úmrtí“; „roušky ničemu nepomohou, ale zdravotníci je potřebují“; „testování je zbytečné, ale budeme ho dělat masově“; „zůstaňte doma, ale jděte volit“. Koncem ledna nás Agnès Buzynová, francouzská ministryně zdravotnictví, ubezpečovala, že virus neopustí Čínu. Generální ředitel pro zdraví Jerome Salomon dne 26. února tvrdil před senátním výborem pro sociální věci, že s rouškami nebude žádný problém. Ministr školství Jean-Michel Blanquer ještě 11. března neviděl důvod, proč zavírat školy. Téhož dne se Macron chvástal, že „ničeho se nevzdáme a rozhodně ne svobody!“, přičemž demonstrativně pár dní předtím šel do divadla, poněvadž „život musí pokračovat jako obvykle“. O osm dní později změnil tón: všeobecná izolace! Kdo tyto lidi může brát vážně? V jazyce **žlutých vest** to můžeme říct sloganem: *nevýhody zůstaly pro ty, kterým se vládne*.

Hlava státu nám říká, že jsme ve válce. Válka se neobejde bez vůdců a prostředků. My však máme pouze „odborníky“, kteří mezi sebou nikdy nesouhlasí, a naše zbraně jsou atrapy. Výsledkem je, že tři měsíce po propuknutí epidemie pořád nemáme roušky, testy, dezinfekci, nemocniční lůžka ani respirátory. Všechno nám chybí, protože nikdo nic nepředvídal, a když bouře udeřila, nikdo se s ničím nespěchal. Mnoho lékařů tvrdí, že by z toho měla být vyvozena zodpovědnost.

Případ nemocnic je symptomatický, protože je ve středu krize. V souladu s liberálními principy se veřejné nemocnice v minulosti proměnily v tržiště, vnímaly zdraví jako věc jako poptávky a nabídky a byly vedeny v souladu se svatými principy výnosnosti. Jinými slovy i netrhový sektor se podřídil tržním principům a uvedl do své oblasti manažerskou racionalitu, která dovedla veřejné nemocnice na pokraj ochromení a zhroucení. Ví se například, že

zdravotní pokyny pro regiony nastavily limity na počty resuscitací jakožto funkci tzv. map zdraví? Nebo že Francie zrušila 100 000 nemocničních lůžek během posledních dvaceti let? Že v Mayotte existuje 16 lůžek intenzivní péče na 400 000 obyvatel? Odborníci na zdravotnictví o tomto mluví už roky, ale nikdo jim nevěnoval pozornost. Cenu platíme dnes.

Když bude po všem, tak se vrátíme k našemu každodennímu neřádu – nebo možná díky této krizi objevíme příležitost začít znova na lepších základech, daleko od démonismu komercializace světa, produktivismu a konzumerismu za každou cenu?

Každý v to doufá, vyjma toho mála lidí, kteří se už dávno ukázali jako nenapravitelní. Krize z roku 2008 pro nás mohla být lekcí, ale ignorovali jsme ji. Staré návyky zvítězily: finanční zisk a akumulace kapitálu dostaly přednost, a to na úkor veřejných služeb a zaměstnanosti. Když se zdálo, že se věci zlepšují, opět jsme se ponořili do pekelné logiky dluhu, „býci“ opět začali vykazovat zisk, toxické finanční produkty byly znova v oběhu, akcionáři se dožadovali plné návratnosti svých investic, zatímco pod záminkou opětovného ustanovení rovnováhy byla zavedena přísná politika, jež vydrancovala lid. Zase jednou se otevřely brány otevřené společnosti!

Prozatím můžeme využít karantény k opětovnému přečtení impozantního díla sociologa **Jeana Baudrillarda**. V „hyperreálném“ světě, kde virtualita překonala realitu, byl prvním, kdo mluvil o „neviditelné, ďábelské a nepolapitelné alteritě, kterou je virus“. Informatický virus, epidemický virus, virus burzy cenných papírů, virus terorismu, virální cirkulace digitalizovaných informací: to všechno, tvrdil, se řídí „tímtéž protokolem virulence a radiace mající virální moc nad imaginací“. Virality, jinými slovy, je současný grandiózní princip nákazy deregulace.

Jak píšu tyto řádky, obyvatelé Wu-chanu a Šanghaje znovuobjevují skutečnost, že přirozená barva oblohy je modrá.

Esej Alaina de Benoist **After COVID** vyšla na stránkách magazínu *Telos* 10. dubna 2020. Původní francouzský text *Crise sanitaire, crise économique, crise politique : à quoi ressemblera l'après-coronavirus ?* vyšel na stránkách magazínu *Valeurs actuelles* 5. dubna 2020.